

**Формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності
майбутніх вихователів до дослідницької діяльності**

У статті висвітлено проблему формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності, проаналізовано теоретичні основи та методику проведення дослідницької діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка; фахова підготовка майбутніх вихователів ДНЗ; мотиваційно-ціннісний компонент професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Незважаючи на широкий науковий інтерес, питання формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності ще не отримало належної уваги дослідників. Потреба підготовки педагога-вихователя, здатного здійснювати професійну діяльність на дослідницькому рівні, зумовила наш інтерес у дослідженні окресленої проблеми. У процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі відбувається особистісне-професійне становлення сучасного фахівця, що значною мірою залежить від рівня професійної підготовки та готовності до навчання і виховання особистості.

Як відомо, характер соціально-економічної інформації зумовлює адекватні щодо цілей свого розвитку вимоги до фахівців у галузі освіти.

Йдеться про професійну компетентність педагога, яка розглядається в сучасних умовах як гарант успіху професійної діяльності. Таким чином, навчально-виховний процес вищого навчального педагогічного закладу має забезпечити ґрунтовну професійну підготовку майбутніх вихователів ДНЗ до дослідницької діяльності, створити сприятливі умови, які безпосередньо впливатимуть на формування позитивних мотивів самоосвітньої діяльності.

Аналіз наукових досліджень, на які спирається автор. Аналіз досліджень та публікацій засвідчив, що окремими проблемами підготовки майбутнього педагога займалися вчені О. Абдулліна, А. Алексюк (готовність до професійної діяльності), Ю. Бабанський (дидактична підготовка), С. Гончаренко, І. Зязюн, С. Мартиненко, О. Пехота, І. Підласий, О. Сластьонін, Л. Хоружа (основи інтегрованого підходу до навчального процесу у ВНЗ). Проблема пізнавальної діяльності та професійної підготовки педагога до науково-дослідницької діяльності розглядалася в працях В. Базелюк, В. Бондаря, Л. Виготського, П. Гальперіна, А. Ліненко, Л. Пуховської, О. Савченко, С. Сисиєвої, Г. Тарасенко, Л. Хомич, П. Щербаня; підготовка до дослідницької діяльності вихователів ДНЗ порушується у дослідженнях Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, О. Запорожця, О. Кононко, С. Рубінштейна, О. Сухомлинської, Т. Поніманської.

Виокремлення аспектів проблеми, які ще недостатньо вивчені. Вважаємо, що цьому питанню в дошкільній освіті приділяється недостатньо уваги, а проблема формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності є необхідною як в дослідницькій діяльності, так і в практичній роботі. Вона потребує вмінь щодо застосування педагогічних нововведень, прагнень випускника ВНЗ до пізнання нового, творчих пошуків, розвитку інформаційної компетентності.

Як засвідчив проведений аналіз, питання готовності студентів – майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до дослідницької

діяльності у вітчизняній науці не знайшло належного науково-теоретичного та практичного визначення, відповідного методичного забезпечення. Це зумовлено недостатньою обґрунтованістю концептуальних завдань щодо формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності, не належним рівнем вивчення перспективного педагогічного досвіду.

Формулювання мети та завдань статті. З огляду на зазначене, метою статті є розкриття особливостей формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. У процесі фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів особливого значення набуває дослідницька діяльність, яка є складовою підготовки педагога-дослідника, що спрямовує свій творчий потенціал на інноваційне перетворення навчально-виховного процесу з метою забезпечення освітніх потреб підростаючого покоління.

Основною проблемою професійно-педагогічної діяльності вихователя є поєднання вимог і мети цієї діяльності з можливостями, вміннями і бажаннями стосовно навчання і виховання дітей. Успішне здійснення професійно-педагогічної діяльності зумовлюється рівнем професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

С. Мартиненко вважає, що професійна підготовка – динамічне явище, детерміноване багатьма внутрішніми і зовнішніми факторами. Серед них дослідниця виокремила такі провідні чинники: «рефлексія як осмислення своєї професійної діяльності; самооцінка як оформлення професійних смислів у цінності; самосвідомість як здатність до довільності професійної діяльності й поведінки» [4, 46].

Г. Беленька стверджує, що фахова підготовка майбутніх вихователів ДНЗ є «цілісним комплексом структурних елементів, що знаходяться між собою у певних зв'язках і стосунках, взаємодіють один з одним і утворюють

цілісну єдність» [1, 286]. Вона зазначає: «послаблення будь-якої з цих ланок неминуче призводить до порушення усієї цілісної системи підготовки висококваліфікованого вихователя дітей дошкільного віку» [1, 286].

Вважаємо, що поняття «професійна підготовка педагога» стосується професії як роду занять трудової діяльності, а «фахова підготовка майбутнього вихователя ДНЗ» – виду занять трудової діяльності людини. Ці поняття співвідносяться як загальне та особливе, як категорії роду (професійна підготовка) і виду (фахова підготовка). *Професійна підготовка педагога* передбачає набуття знань і здатностей з психолого-педагогічних дисциплін, тоді як *фахова підготовка майбутніх вихователів ДНЗ* – набуття знань і здатностей із фахових методик.

Важливість сформованості компонентів готовності формування дослідницьких умінь в майбутнього вихователя ДНЗ (мотиваційно-ціннісний, змістово-процесуальний, дослідницький) для здійснення навчально-виховної роботи з дітьми безсумнівна, але ми розглянемо мотиваційно-ціннісний компонент як складову професійної готовності до роботи з дітьми дошкільного віку, на сформованість якого вказує свідоме прагнення студента бути вихователем ДНЗ, бажання передавати наступному поколінню власний досвід, докладання для цього знань і здібностей, намагання досягти успіху в педагогічній діяльності, потреба самоосвіти.

Здійснене дослідження, розкриваючи сутність і зміст мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності, базувалося на поглядах Л. Виготського, О. Леонт'єва, О. Любашенко, А. Маслоу, Р. Немова, Д. Узнадзе щодо мотивації діяльності особистості.

О. Леонт'єв вважає, що мотиви, які спонукають діяльність, надають їй «особистого сенсу», мають таку само детермінацію, що і всяке психічне відображення, отже, можуть бути керованими [3, 346]. А. Маслоу пов'язує самостереження, яке розглядається як процес, із *мотивацією розвитку* [5, 307]. Базуючись на виділених психологом двох типах мотивації:

подолання дефіциту, який він розглядає як мотиваційний перелік, що допомагає людині задовольняти потреби п'яти рівнів (біологічні, безпека і впевненість у майбутньому, самооцінка, самореалізація), та *прагнення до розвитку* («мотивація буття»), вважаємо, що мотивацією дій студента до дослідницької діяльності може бути усунення стану дефіциту в нових знаннях, навичках, уміннях або їх поглиблення та вдосконалення.

Мотиваційно-ціннісний компонент готовності відображає природну потребу студента в збагаченні власного досвіду знаннями про новий вид діяльності; виявлення інтересу (цікавості) до *дослідницької* діяльності; усвідомлення важливості *дослідницької* діяльності для педагогічного процесу; спрямованість особистості вихователя ДНЗ на розв'язання проблем пов'язаних із засвоєнням та відображенням дослідницької діяльності у своїй педагогічній діяльності. Мотиваційна складова є провідною, системоутворювальною, навколо неї концентруються когнітивна й операційна складові досліджуваної готовності.

Завдання викладача ВНЗ полягає в тому, щоб визначити систему необхідних для реалізації дослідницької діяльності мотивів, викликати їх у студентів під час спеціально організованої діяльності, забезпечити усвідомлення та закріплення сформованих мотивів у подальшій професійній діяльності. У значній кількості психологічних досліджень з проблем формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної діяльності доводиться, що позитивна мотивація виникає в результаті наповнення об'єктивного виду діяльності особистісним (суб'єктивним) сенсом.

Формування мотиваційно-ціннісного компонента готовності студентів – майбутніх педагогів передбачає також організацію навчально-пізнавальної діяльності (стимулювання дослідницької діяльності студентів, створення ситуації «успіху», активізація пізнавальних процесів зацікавленості, допитливості тощо) і формування мотивів дослідницької діяльності (наприклад, задоволення матеріальних потреб – продемонструвати знання і отримати високий бал, а в перспективі високооплачувану роботу), соціальних

(показати кращі результати у колі однокурсників, у перспективі – значущих людей, завоювати їхню повагу) і духовних (набуття нових знань і самовдосконалення) потреб.

У процесі експериментального дослідження встановлено, що при виконанні умов, спрямованих на розвиток творчої активності студентів та прагнення їх до дослідницької діяльності переважна кількість студентів зацікавлені у формуванні дослідницьких умінь, їм подобаються заняття пошукового характеру (83,2%), захоплюють дослідницькі завдання (84,3%), завдання на пояснення й доказ досліджуваних явищ (86,4%). Метою навчання у ВНЗ респонденти вважають не просте засвоєння знань, а розвиток творчих здатностей (94,1%), при цьому динаміка зацікавленості студентів дослідницькою роботою з кожним роком зростає.

Отже, формування мотивів дослідницької діяльності майбутніх вихователів ДНЗ – це не лише зростання позитивного чи негативного ставлення до професії, а поступове ускладнення системи мотивів, установлення нових взаємозв'язків як результат подолання протиріч. Стан мотивації дослідницької діяльності має змінюватися від динамічного постійного – до стійкого постійного.

У дослідженні увага привертається до концепції провідних учених минулого (В. Антоновича, В. Вернадського, М. Пирогова), яку покладено в основу розробки моделі наукової школи. Ця модель містить такі складові: наукова ідея (концепція) лідера школи; активна участь ученого й студентів у різних наукових експедиціях з метою збирання багатого фактичного матеріалу; участь педагогічних лідерів у діяльності різних наукових інституцій (комісій, наукових видань; товариств різних країн та ін.); висока педагогічна майстерність викладачів; вміння надихати аудиторію, стимулювати науковий пошук; упроваджувати різноманітні форми залучення студентів до активної науково-дослідної роботи (лекції проблемного характеру, написання наукових праць у вигляді рефератів, наукових розвідок); поєднання практичної роботи студентів з науково-дослідницькою;

широке залучення тих, хто навчається, до роботи в академічних виданнях; важливість для викладача мати змогу постійно підвищувати свій науковий та методичний рівень; пробудження в студентів розумової діяльності, потреби самостійно читати наукові книги; значний потенціал особистого прикладу служіння ідеалам науки; створення творчої атмосфери для співпраці зі студентами через привабливість моральних рис ученого; демократичний стиль взаємин у системі «вчитель – учень»; глибока зацікавленість науковими результатами студентів, їх життєвими справами тощо [2, 62].

Отже, ефективність професійної компетентності у дослідницькій діяльності буде досягнута, якщо у процесі навчальної діяльності викладачами ВНЗ будуть створені *умови на формування творчої активності студентів та прагнення до дослідницької діяльності*, а саме: професіоналізація пізнавально-пошукової діяльності студентів; сполучення різних видів підготовки до професійної діяльності вихователя; застосування системи диференційованих завдань; індивідуальний підхід до вибору напрямку, змісту і форм студентських досліджень; варіативність шляхів здійснення студентом досліджень з урахуванням професійної підготовки; диференційований підхід до вибору методів педагогічного впливу на студентів, які знаходяться на різних рівнях готовності сформованості дослідницьких умінь; створення сприятливого психологічного клімату між студентами і викладачами. Ці умови мають бути враховані при розробці педагогічної моделі формування дослідницьких умінь майбутніх педагогів у фаховій підготовці.

Висновки. Проведений аналіз формування мотиваційно-ціннісного компонента професійної готовності майбутніх вихователів до дослідницької діяльності засвідчив, що ефективність вирішення цієї проблеми залежить від створення *умов, спрямованих на розвиток творчої активності студентів та прагнення їх до дослідницької діяльності*, які сприяють особистісно-професійному розвитку і саморозвитку педагога-дослідника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : моногр. / Ганна Володимирівна Беленька. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 320 с.
2. Горкуненко П. П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідної роботи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Горкуненко Петро Петрович. – Вінниця, 2007. – 265 с.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев.– М. : Смысл, 2004. – 346 с.
4. Мартиненко С. М. Теоретичні основи оновлення навчального процесу в педагогічному університеті / С. М. Мартиненко // Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти : матер. міжнар. наук.-метод. конф. – К., 2004. – С. 11–14.
5. Маслоу А. Психология быта: пер. с англ. / А. Маслоу. – М. : Рефлбу; Ваклер, 1997. – 307 с.

В статье освещена проблема формирования мотивационно-ценностного компонента профессиональной готовности будущих воспитателей к исследовательской деятельности, проанализированы теоретические основы и методика проведения исследовательской деятельности.

Ключевые слова: профессиональная подготовка; профессиональная подготовка будущих воспитателей ВНЗ; мотивационно-ценностный компонент профессиональной готовности будущих воспитателей к исследовательской деятельности.

The article highlights the problem of formation motivational-value component of professional readiness of the future caregivers for research activity, theoretical bases and methods of research.

Key words: professional training, professional training the future tutors University Training; motivational component values of professional readiness of the future tutors to research.